

Să vezi și să nu crezi! Despre „ne-vedere”, Romani 10:14-17

După viziunea
Patimilor lui Cristos

Tuturor studenților mei de la teologie
care vor trebui să îi convingă pe alții
prin cuvânt
să creadă nevăzînd.

O piesă care lipsește

Am fost unul dintre băieții curioși care au desfăcut ceasuri din care, atunci cînd a trebuit să le asamblez la loc, mi-au rămas piese deoparte. Nici unul dintre ceasurile desfăcute nu a mai putut fi folosit.

În Romani capitolul 10, apostolul Pavel descrie un mecanism perfect care a funcționat din totdeauna fără greșală. Există acolo un șir de acțiuni pe care comunitatea creștină le-a experimentat cu succes de aproape două mii de ani, și care și-au dovedit eficiența pe vremea în care nu erau faxuri, telefoane, avioane, e-mailuri sau mașini. O lume întreagă a fost evanghelizată în acel fel, fără tam-tamuri și reclamă.

Romani 10:14 Dar cum vor chema pe Acela în care n-au crezut? Și cum vor crede în Acela, despre care n-au auzit? Și cum vor auzi despre El fără propovăduitor? 15 Și cum vor propovădui, dacă nu Sunt trimeși? După cum este scris: „Cît de frumoase Sunt picioarele celor ce vestesc pacea, ale celor ce vestesc Evanghelia!” 16 Dar nu toți au ascultat de Evanghelie. Căci Isaia zice: „Doamne, cine a crezut propovăduirea noastră?” 17 Astfel, credința vine în urma auzirii; iar auzirea vine prin Cuvîntul lui Cristos.

A chema, a crede, a auzi, a propovădui, a trimite – verbe înlănțuite într-un șir al acțiunilor ce au loc doar dacă toate verigile lanțului sunt prezente. Nimic nou sub soare, pînă cînd, sub imperiul uluitoarei dezvoltări tehnologice din secolul trecut, tehnocrații veacului îi găsesc propovăduitorului un înlocuitor. Acesta devine brusc veriga lipsă, înlocuit fiind de o imagerie pestriță. Propovăduitorul și propovăduirea cu gura sunt, așadar, expediați. Propovăduirea cuvîntului este încredințată *profesioniștilor*, pentru ca noi, amatorii, profanii, să putem dormi liniștit și să ne putem ocupa cu orice altceva, mai puțin cu Marea Trimitere. Pentru asta există misionari; pentru asta îi plătim. Datoria vestirii lui Cristos a fost confiscată, dar nu de profesioniștii homileticii, nici de absolvenții școlilor de misiune, ci de misionarul care umblă din sat în sat cu *filmu'*. Tristă întîmplare și pentru credinciosul „de rînd”, pentru „membrul simplu” (ce scandalos!) și pentru propovăduitori. Și unul și altul au fost chemați la aceeași preoție sfîntă, la aceeași îndatorire de a aduce roadă – unul treizeci, altul șaiszeci, altul o sută. Statuarea unui misionarism *profesionalizat* făcut cu mijloace video ascunde un abandon al mesajului personal propovăduit față către față și gură către gură.

Un nou imagoclastm?

Biserica s-a luptat să propovăduiască un Cristos autentic. În timpul disputelor dogmatice, Biserica a înfruntat deopotrivă falsele crezuri și imaginile de toate felurile. Care este adevăratul chip al lui Cristos? Care este dimensiunea reală a sacrificiului Său? Acestea au fost doar cîteva dintre întrebările năucitor de îndrăznețe la care părinții Bisericii au încercat, totuși, să dea răspunsuri. Nu doresc să reiau aici discuția despre iconoclastm, nici să încerc promovarea unui nou imagoclastm

sau, în cazul de față, *filmoclastm*. Imaginea religioasă are, fără îndoială, rostul ei. Bisericile au început a fi pictate pentru a crea astfel adjuvante în propovăduirea catehismului. Bisericele din Moldova prezintă asemenea imagini pedagogice care, acolo unde nu a mai fost loc înăuntru, au fost pictate pe partea exterioară a zidurilor. Uneori imaginația noastră trebuie însămintată ca să rodească. Lipsa creativității este o urmare a păcatului. Însă observația mea este că ceva s-a schimbat în domeniul vestirii evangheliei odată cu apariția unor instrumente care ar trebui să fie slugile noastre, dar care vor deveni înlocuitorii noștri. Problemele vor apărea atunci când darurile bisericii vor fi înlocuite de instrumentele ce ar trebui doar să slujească darurile, când slujitorii vor fi înlocuiți de ceea ce ar trebui să fie simple instrumente în slujba lor.

În urmă cu cincisprezece ani am asistat la o scenă superbă. Într-o biserică de țară, când cineva a vrut să pună televizorul pe amvon pentru a prezenta un film religios toată comunitatea creștină din satul cu pricina a amuțit. Cineva, în acea tăcere uimită, l-a dat jos și a spus: „Nu se poate. De aici ascultăm cuvântul. Să găsim alt loc!”. Rămășițe ortodoxe, veți spune. Mai degrabă intuiție fenomenală însoțită de mult bun simț liturgic!

Acum au apărut roboți care fură slujba tuturor preoților cuvântului: radioul, televiziunea, scenetele și filmele creștine – instrumente pe care le lăsăm să ne înlocuiască, pentru ca noi să dispărem în iureșul lumii, așa cum apreciații meseriași, artizani, bijutieri din Evul Mediu au dispărut din cauza invaziei tehnologiei. Predicatorii vor fi scoși de pe scenă de către casete, videocasete, dvd-uri și alte forme de înregistrări. Predicatorii „mediocri”, fără mult instrumentar retoric, dar cu multă credință simplă, vor fi striviți de cd-urile cu numele mari ale homileticii. Chinul de sîmbăta noaptea în fața Scripturii va fi scurtat de „binefacerile” schițelor disponibile pe internet.

S-a ajuns la punctul în care putem transfera o parte din responsabilitatea de câștiga oameni pentru Cristos industriei media care a început să producă filme care și-au schimbat demult rolul. Au încetat să mai fie simple instrumente ajutătoare, devenind acum vîrf de lance, plasîndu-se în avangardă. Dau tonul; creează moda; fixează ritmul și stabilesc standardele pentru noi tipuri de misiune. În cadrul întîlnirilor lor, tinerii preferă scenetele. În timpul de discuții cu prietenii de familie preferăm să vizionăm o casetă (un cd? un dvd?) care să vorbească în locul nostru. Așa putem fugi de confruntarea cu privirile întrebătoare.

În foarte scurtă vreme, creștinismului contemporan îi va lipsi predicatorul. Cuvîntul rostit va deveni prea slab în comparație cu dozele concentrate pe care le poate oferi industria producătoare de imagini mișcătoare. Poate că va trebui să strigăm tot mai tare, să facem gesturi tot mai ample, să improvizăm tot mai mult, pentru a rezista unei competiții inegale.

Calea veche, propovăduirea de la om la om, cu gura, este abandonată în schimbul metodelor care ne mănîncă mai puțin timp și care ne liniștesc mai rapid conștiința: împărțirea în grabă a unei broșuri, invitarea într-o sală de spectacol la un concert creștin sau la un spectacol de teatru cu tematică biblică.

Cuvîntul auzit este schimbat cu cel imaginat, dar credința vine în urma auzirii, iar auzirea vine prin Cuvîntul lui Cristos. Pentru aceasta, cred că este nevoie să pornim o nouă luptă, un nou imagoclasism.

Un film „puternic” sau „tare”?

Am avut o îngrijorare crescîndă în momentul în care am văzut valul pe care filmul lui Mel Gibson, *Patimile lui Hristos*, l-a produs și pe care, mai apoi, s-a suit. Ar fi fost normal să mă

bucur. Ecurile multiple se pare că slujeau lumii creștine. Poate tocmai asta este îngrijorător. Cristos devine prea popular, prea cunoscut, prea evident. Evanghelizarea prea zgomotoasă și prea „eficientă” devine un joc riscant. Nu cred că preferința pentru metodele clasice, care ne lasă vulnerabili, ușor de atacat, de bătut, de înjurat este doar o chestiune de gust; aceasta dă autenticitate mesajului nostru. Orice vesteire a lui Cristos trebuie precedată de trăirea în Cristos. Oricine are pretenția de a fi *Cristolog* trebuie să fie *Cristofor*, purtător de Cristos. Nu putem propovădui ceea ce nu am cunoscut. Iar cei cărora le propovăduim nu pot să priceapă din gura unui instrument incapabil să-l întruchipeze pe Cristos sub umbrirea Duhului Sfânt.

Nu El însuși, ci povestea despre El naște prea multe discuții. Așa ceva nu e normal. Isus nu a avut niciodată majoritatea de partea sa. M-a îngrijorat bucuria aproape isterică din partea unora și contestarea virulentă și răuvoitoare din partea altora. Am privit cu îngrijorare disputele, acuzele, dezbaterile. Prea mult zgomot pentru un Cristos discret care stă la ușă și bate. Cristos ne-a învățat de-a lungul ultimelor veacuri că se strecoară subtil, elegant, că se arată în locuri ascunse, că bate în locuri în care nu te aștepți.

Ca să nu vorbesc în necunoștință de cauză, am strâns din dinți și am mers, în ciuda faptului că, pentru motive pe care le voi explica îndată, sunt împotriva oricărui film care îl imaginează pe Isus. Am văzut ceva mult prea puternic. Cred că *putere* este semnul sub care stă acest film: putere sonoră, emoțională și coloristică. Încă nu știm dacă este o capodoperă. Timpul ne va spune. Poate că sunt prea multe compromisuri pe care le face convenționalului, dar este, fără îndoială, un film puternic și emoționant. Mai mult decât atât, este un film invaziv, penetrant și răscolitor. Cu mult mai răscolitor pentru unele părți ale ființei noastre, cum ar fi percepțiile – sonore, vizuale –, decât cuvântul unui predicator. Poate că este ceva

adevăr în faptul că acest film conține multă carne sîngerîndă, dar, gîndind lucrurile într-o altă dimensiune, filmul însuși se adresează în primul rînd *cărnii*, adică *sarx*-ului: auzului, văzului.

Este un film care *se simte*. Nu lasă imaginației prea mult spațiu. Este un film care aproape că se poate pipăi, nu trăi. Este o operă de artă care iese din tipare, ca un tablou care iese din ramă și ți se scurge în casă. Este ca o scenetă în care actorii coboară de pe scenă. Grație efectelor *dolby-surround* auzi strigîndu-se în sînga, din dreapta ta, din spate. Ești la limita intrării în scenă. Invitația lui Mel Gibson la răstignire este în spiritul gestului său de a-și filma propriile mâini cum bat cuiele în palmele răstignitului – o aventură foarte mare pentru cineva care nu este inițiat în stăpînirea lumii alternative, virtuale, la granița dintre realitate și imaginar. *Patimile* este un film la care este bine să te duci dacă ai pe cine să ții de mîna. Trebuie să fii de piatră să nu lăcrimezi, să nu fii zguduît. Mi-am luat toate măsurile de protecție anti-sentimentalism și tot nu a mers. Cred că orice părinte a simțit cum i se strînge un laț de lacrimi în jurul gîtului în momentul în care Maria se apropie de Mîntuitorul avînd în minte imaginea micului Isus căzînd.

Am văzut un film profesionist, meseriaș făcut, cu toate instrumentele celui care știe să folosească sunetul și camera după anii de ucenicie în breaslă. Aproape impecabil. Excelentă ideea folosirii limbilor clasice! Spun asta în ciuda faptului că observația aceasta ar putea fi interpretată ca *apologia pro domo*. Excelentă tehnica *flash-back*-urilor! Scena în care Maria își apleacă urechea spre pietrele pardoselii – n-ai cum să intuiești ce se întîmplă pînă în ultimul moment, cînd este deconspirată figura cinematografică –, lacrima din cer sau trimiterea la tablouri clasice – toate sunt niște găselnițe remarcabile.

Rămîne totuși o întrebare: un film *puternic* sau doar *tare*? *Patimile* rămîne un film despre cel mai important personaj,

despre cel mai important mesaj, despre cel mai important eveniment, despre cea mai importantă mamă, despre cel mai important act istoric, despre cel mai important gest cosmic, dar întreg filmul este dat la maxim, fapt care face din el un film *tare*, nu puternic; zguduitor pentru simțuri pînă la amortirea lor, nu răscolitor pentru mintea cercetătoare. E pur și simplu prea tare, ca un medicament tare care te poate vindeca sau arde. Vechii vindecători aveau metode radicale de vindecare: arsura cu fierul pentru dezinfectare. Astfel, cicatricea arsurii devenea mai mare decît cea a primei răni. Se prea poate ca „tăria” să omoare, să anestezieze, să ardă prea mult, mai mult decît o fac metodele tradiționale. Un suflet „ars” cu imagini tari se poate frînge înaintea Domnului sau prăbuși în sine, în sentimente amestecate. Poate că aceasta este explicația pentru care în urma filmului au fost mai multe crize de isterie decît convertiri autentice. Pînă la urmă, chiar și acest zbierat de măgăriță poate fi folosit de Domnul cînd profetii nu mai vorbesc.

Detaliu violent sau violența detaliului?

Ce este mai puternic? Să prezinți un detaliu violent sau să faci din detaliu o armă violentă? Filmul lui Mel Gibson nu prezintă mai multe detalii violente decît alte filme de producție hollywoodiană, însă ceea ce distinge acest film de alte filme sîngeroase este violența pe care o exercită anumite detalii, în ele însele. Narațiunea se desfășoară într-un regim de perpetuu *close-up*, imagini de aproape care îi imprimă firului narativ violență în sine. Detaliul devine auto-narativ, obiect de contemplare în sine, în loc să fie o componentă a narațiunii livrate minții noastre. Ochiul, rana, scurgerea, tendonul, dinții formează un *puzzle* amețitor imposibil de asamblat fără sacrificarea ansamblului. Detaliul exagerat poate deturna atenția de la sensul poveștii. Nu ați fost uneori fascinați mai

mult de fragment decît de tot? Mai contează sfîrșitul poveștii cînd detaliul e atît de acaparator?

Antisemit sau procatolic? Cred ca ambele sunt acuze nefondate. Dacă filmul ar fi fost făcut de un baptist, subiectul filmului ar fi fost, probabil, Predica de pe Munte, iar Isus ar fi cuvîntat tot timpul, ca în filmul *Isus după Evanghelia lui Luca*. Dar dincolo de aceasta sunt multe întrebări care se învălmășesc în minte, întrebări apărute pe multe buze sau în rînduri scrise cu patimă.

Întrebările mele sunt întrebările celui credincios, deși s-ar putea crede că numai necredincioșii și cei care vor să cosmetizeze sacrificiul sunt împotriva filmului, de parcă autenticitatea sacrificiului ar consta în prezentarea urîțeniei sale.

Ar trebui să fiu de partea filmului, de partea celor care îl susțin și îl promovează. Instinctiv, am dat cîțiva pași înapoi. Caut locul izolat în care să pot gîndi liniștit, fără învălmășeala mulțimii, fie aceasta și formată din credincioși. Face filmul un serviciu propovăduirii, misiunii, cunoașterii lui Isus sau este el mai degrabă un deserviciu făcut Evanghelistei adevărate? Nimic nu este mai periculos pentru adevăr decît cea mai apropiată aproximare a adevărului. Și aici, fie vorba între noi, credincioșii, contează cunoașterea exactă a locului în care s-a bătut cuiul, în încheietură (se pare totuși că acolo ar fi fost) sau în palme, din ce material a fost făcută crucea și în ce formă (T, cruce sau bară transversală peste o ramă, ca în filmul lui Zefirelli) pentru a crede mai mult sau mai puțin? Cristos nu ne păcălește. El a suferit cu adevărat. Contează mai puțin CUM. Oricum, niciodată nu vom putea pricepe cît a suferit, pentru că a suferit DUMNEZEIEȘTE.

Nu chinul, felul torturii este important, ci CEL care a suferit; nu CÎT a durut și durat, ci CÎTE păcate a îndurat asupra Sa Cel Sfînt, Neprihănitul. Și aceasta nici un film nu o poate sublinia. Or, acest film deformează tocmai natura suferinței lui

Cristos, care, din punct de vedere strict al metodei de tortură, a fost mai puțină decît a Brîncovenilor sau a lui Horea, Cloșca și Crișan. Natura suferinței Sale a fost lăuntrică. Acolo a fost originată. Aceea a fost suferința care a produs ruptura aceea de inimă care a făcut să țîșnească apă cu sînge.

Filmul îl privește pe Cristos poate prea mult și prea de aproape. Aparatele moderne ne pot servi detalii care au fost vizibile doar pentru biciuitor sau pentru cel care a bătut cuiele. Tehnica filmică modernă produce o pătrundere intempestivă atît în sufletul credinciosului, în urma căreia acesta iese invariabil perdant, cît și în viața lui Cristos. Există lucruri pe care evangheliștii pur și simplu nu au vrut să le relateze. Sunt limite care trebuie păstrate pentru orice poveste. Cartea are coperti. Tabloul are ramă. Filmul trebuie să se oprească undeva. La urma urmei, de ce nu am urmări cu o cameră minusculă montată în vîrfurile cuiului care a penetrat mîna toate etapele penetrării epidermei și a celorlalte straturi, felul în care despică oasele și apoi, finalmente, felul în care iese, în ordine inversă, pe partea cealaltă? De ce nu am folosi o altă cameră cu care să fie filmată rana din coastă, penetrarea inimii? De ce nu o electrocardiogramă a celui supus la astfel de chinuri? Vom pricepe mai mult? Ne va fi mai multă milă? Ne va ține mai mult înfiorarea? Poate detaliul filmic să crească mai mult evlavie? Aparatura modernă îl poate privi pe Cristos răsturnat, dinspre tălpi spre zona inghinală, transversal, de sus, de jos, poate privi în răni.

Este mult prea de aproape. Suferinței îi este necesară o anumită intimitate, abstragere, distanță. Apropierea aceasta extremă poate fi și dăunătoare, întîi pentru cel care privește suferința, dar și pentru cel suferind. Poate fi dăunătoare pentru imaginea pe care evanghelia vrea să ne-o descrie, pentru Cristos, poate să fie dăunătoare pentru terenul pe care vrei să pui sămînța Evangheliei – sufletul celui care va asculta

mesajul. Bate tare cu tălpile într-un loc, tăbăcește pământul, apoi încearcă să pui sămînța.

Prea multe detalii pot strivi maiestatea și pot călăuzi imaginația pe căi greșite. Dar prea mult detaliu poate strivi nu numai imaginația, ci și ceea ce ne face să lacrimăm, să ne înfiorăm, să stăm la distanță cînd vedem un accident, o suferință. Mama mea, asistentă medicală, se îndepărtează, dacă nu poate face nimic, de accident, de leșinat, de mort, de suferindul de pe patul de spital. Cei din generația noastră sunt mîncați de curiozitate. Vrem să fim mai aproape, să vedem fractura deschisă, figura de sub capacul sicriului. A fi mai aproape nu înseamnă neapărat apropiere. A fi *lîngă* nu este o garanție pentru relație. Soldații au fost aproape, au văzut TOT, chiar mai mult decît ne-a arătat Mel Gibson. Numai unul, însă, a mărturisit pe Domnul, dar nu *văzîndu-i* suferința, ci *înțelegînd* identitatea Lui și nedreptatea cosmică a situației.

Mesajul, încriptarea și destinatarul

Despre cine este filmul? Care este mesajul? Are vreo influență modul în care se face încriptarea? Ce se întîmplă cu cineva care iese de la acest film? Două lucruri mă îngrijorează: ce se întîmplă cu mesajul despre Cristos și ce se întîmplă cu destinatarul mesajului? Da, împachetarea este discutabilă, pentru că vorbim despre un act de artă.

Fiecare dintre noi am construit imaginea unui Cristos care trăiește în noi – Cristos în noi, nădejdea slavei –, un chip propriu, un Cristos personal: aceasta este ideea magistrală a creștinismului de după Reformă. Am dat icoanele de pe pereți ca să putem re-construi chipul Lui în noi. Chipul fiecăruia dintre noi formează bucățelele de *puzzle* care compun Chipul comunitar, cel mai adevărat, păstrat în mintea Miresei Sale. Aceasta este memoria Trupului care își aduce aminte de Cap

într-un singur fel, dar Îl slujește diferit. Imaginea lui Cristos din mine și din tine nu trebuie anulată sau redusă la o medie aritmetică a imaginilor lui Cristos. Aceasta nu trebuie dezlipită și peste ea lipită imaginea de afiș cu Robert Powell sau Jim Caviezel. Cristosul meu s-ar putea să nu aibă ochii largi și albaștri ai lui Powell și nici să cîntărească cît Caviezel. Acesta este probabil cel mai mare deserviciu pe care îl face ORICE film, orice imagine a lui Cristos. După filmul lui Zefirelli, o mare majoritate a lumii care a venit la film a trăit cu un Cristos imaginat la 70 kg și cu ochi albaștrii. Am jupuit imaginea aceasta, iar acum trăim cu un Cristos brunet și de 90 kg, dar, pentru prea mulți, cam același, cu aceleași reflexe personale și gestică.

Vizualizarea demontează lumea interioară, ștergînd imaginea lăuntrică atît de fragilă prin supraexpunerea unei imagini din afară, prea ușor exteriorizabilă, prea asemenea pentru prea mulți. Cred că suntem în primejdia de a strivi imaginea fragilă a lui Cristos din noi, vorbind prea ușor și cu prea puțină emoție despre El.

Ironia acestei situații este că, dacă ai 25 milioane de dolari, îți poți impune propria imagine despre Cristos, propria viziune, agresînd și alungînd imaginea celorlalți din sufletele lor. Este necinstit față de ce se întîmpla pe vremea lui Augustin și Pelagius, pe vremea lui Atanasius și Arius, cînd fiecare dintre ei lupta să convingă publicul, unul predicînd într-o parte și altul în alta. Lucrarea Duhului se manifesta în cazul celor care căutau Adevărul. Cine este personajul principal? Personajul principal din inima mea poate fi DES-FIGURAT de imaginea lui Powell sau Jim Caviezel.

Evanghelia descrie detaliat faptele lui Isus și cuvintele pe care le redă în detaliu. Evangheliștii ar fi avut la vremea aceea destule instrumente stilistice pentru a construi detaliul unei narațiuni. Ioan ne spune că ar fi putut scrie cărți cu care să umple toate bibliotecile. Fiecare dintre evangheliști se oprește

cu detaliul la o limită care să ne lase suficient de pătrunși de evenimente, îndrăgostiți de Cel ce vorbește, vindecă, umblă cu ei, dar nu manipulați de milă pentru Cristosul în suferință. Un musulman care vizionează acest film și care nu știe restul poveștii, fie iarăși vorba între noi, vede o execuție descrisă fenomenal, o execuție a unui fiu în fața mamei, greu lucru, la fel ca în cazul Brîncovenilor, dar atât.

Spiritul evangheliilor este trădat dacă suferința este partea ce mai subliniată din ceea ce știm despre Isus, dacă balanța pe care stau faptele și cuvintele, identitatea SA, pierde față de talerul pe care stă istoricitatea faptelor, literalitatea cuvintelor, exactitatea chinurilor.

Dragoste sau milă?

Povestea lui Isus nu este despre suferință, este ȘI despre suferință. Mesajul său esențial nu este despre dragoste, este ȘI despre dragoste. Mesajul poate fi ciuntit și redus la o parte din el, pentru a Îl transforma pe Cristos într-o figură foarte populară, cu un mesaj evaziv și bun pentru toată lumea: *iubiți-vă unii pe alții*. Dacă un asemenea Isus ar fi fost ascultat în Orientul Mijlociu, am avea mai puține bătăi de cap. Cristosul meu aduce și sabia, despărțire între mame și fii, aduce mustrarea și chiar biciul în Templu, fără a face concesii adevărului de dragul păcii. De aceea, nu putem spune că mesajul esențial al lui Cristos este dragostea, iubirea aproapelui. O altă problemă a filmului, pe lângă dificultatea pe care o ridică orice film despre Cristos – anularea imaginii lăuntrice pentru o imagine de poster –, este că ceva se întâmplă înăuntrul celui care îl cunoaște pe Cristos pentru prima dată prin ochii lui Mel Gibson. Întâlnești un Cristos de care ți se face milă din cauza chinurilor. Întâlnești un Cristos care te zguduie prin suferință, demn, dar incomplet, fără maiestatea pe care o

dăruiesc poveștii despre El celelalte fapte ale sale înainte și după suferință. Evanghelia nu este completă dacă, pe lângă suferință, nu conține discursurile și faptele Sale. Patimile nu au înțeles fără dialogurile relatate de evangheliști. Chinul și greutatea suferințelor nu este mesajul esențial al Evangheliei, ci Dumnezeirea Sa, care nu se poate proba prin chin și care nu trebuie dovedită prin rezistența extremă la suferință, obosind soldații romani antrenați la biciuire, uimind călăii căliți.

Cei care se căsătoresc din milă au provizii puține pentru dragoste, pentru că între milă și memorie există o relație directă. Uităm repede suferințele; și pe ale noastre (ce bine!), dar mai ales pe ale altora. Uităm repede imaginile dure ale unui accident din mijlocul șoselei. O relație bazată pe milă durează puțin. Uitarea își va face repede lucrarea și cei care îl vor fi iubit Cristos din milă îl vor uita repede, întorcându-se la felul deșert de viețuire. O relație trainică este fundamentată pe dragoste autentică derivată dintr-o cunoaștere a lui Cristos, dincolo de mila pe care ne-o produce suferința lui. De Cristos trebuie să te îndrăgostești pentru ceea ce *este*, pentru ce *a făcut*, nu pentru ce *I s-a făcut*. Accentul este deplasat de pe *a fi* spre *a suporta*, dinspre *fapte* spre *patimi*, dinspre *dragoste* spre *milă*, dinspre *chip* spre *trup*, dinspre *ucenici*, care sunt mama și frații lui Isus, spre *Mama*. O evanghelie puțin deformată, chiar în numele artei, nu mai este Evanghelia, ci o sabie cu tăișul bont care nu mai are ascuțiș.

Mesajul-imagie compromite receptarea mesajului-text

Trăim într-o cultură a lui „mai mult”, „mai tare”, „mai puternic”, o cultură care crește intensitatea într-un ritm amețitor, ca să ajungă cât mai repede la climax. Evanghelia, ca mesaj, pierde din putere, dar câștigă putere mesajul filmului, o istorie povestită la maxim, o provocare pentru timpane, retină, glande lacrimale și inimă. Adrenalina din sistem ajunge la cote

înalte și bombardarea emoțională îl poate transforma pe prietenul meu necreștin într-un receptor deformat care nu mai poate auzi decât un mesaj dat, din nou, la maxim. Orice inginer de sunet știe ce se întâmplă cu un difuzor care este dat la maxim. În cel mai bun caz își pierde elasticitatea membranei. În cel mai rău caz se rupe iremediabil. Mă tem că un tratament cu film pentru o inimă care nu L-a cunoscut pe Cristos poate produce o pierdere a elasticității și sensibilității pentru istoria lui Isus cu mult înainte de vreme sau, ca să se producă efectul, data viitoare, pentru a rupe cicatricea, va fi nevoie de ceva mult mai ascuțit.

Mesajul filmului este foarte puternic, mult prea puternic ca să nu producă o rană prea adâncă. Această rană, odată cicatrizată, va trebui ruptă cu un instrument și mai puternic. Evanghelia cuvântului nu este invazivă senzorial. „Evanghelia” după Mel Gibson păcătuiește prin exagerare, prin îngroșarea unor detalii care sparg porțile inimilor, sensibilizează, dar ceea ce rămâne în urmă este goliciunea sufletească. Nu am înțeles de ce sunetul este atât de amplificat, iar imaginea este încetinită. Pentru a sublinia ce?

De asemenea, Cristos suferindul capătă mult prea multă atenție. Dar mesajul evangheliei este altul. Cristos a fost tratat cu dispreț, a fost pus în „rîndul celor fărădelege”; a fost tratat la fel ca un tâlhar căruia i se scrie vina, dar care devine la fel ca ceilalți. Cristos, în filmul lui Mel Gibson, se bucură de tratament special. Mai multă bătaie înseamnă mai multă atenție. Este atârnat pe o cruce specială care să se potrivească cu cea din iconografie. Este răstignit diferit față de ceilalți, deși se știe că romanii perfecționaseră tehnica acordînd atenție chiar și celui mai mic detaliu. Totul era un spectacol, dar un spectacol care nu dădea loc la improvizații și tratamente speciale. Cristos a suportat același tratament ca tâlharii anonimi de lângă El. Bănuiala noastră este că drumul a fost parcurs rapid, fără întârzieri, că Mîntuitorul a fost batjocorit și tratat la

fel ca ceilalți doi. Totul s-a petrecut într-o goană amețitoare. Bătăia și flagelarea cumulată reprezintă o altă problemă de ordin istoric, la fel ca și locul în care s-au bătut cuiele, dar acestea sunt probleme secundare. Mel Gibson a făcut un film artistic, nu unul documentar. Lentoarea imaginilor au rolul mai sus pomenit, de a bombarda imaginația noastră, de a-l înscrie adânc în subconștientul nostru pe ISUS-SUFERITORUL care Îl înlocuiește pe CRISTOS-MÎNTUITORUL.

„Exact așa cum a fost” sau „a fost așa cum a fost”?

Cine poate știi cum a fost de fapt? A fost exact așa cum a fost! Suferințele, patimile lui Cristos se formează în fiecare credincios care este atins de Duhul. În lăuntrul nostru se creează o imagine care depășește imaginația chiar și a celor mai dotați. Poate că viziunea lui Mel Gibson are calitatea de contrabalansa o imagine prea elegantă, cosmetizată și docetică a onora despre suferințele lui Isus. Poate că este o completare a ceea ce lipsea, o mișcare pendulară atât de necesară astăzi. Dacă înțelegem filmul fără intenția lui din subsidiar de a reprezenta totul „exact așa cum a fost”, ci subliniind detaliul pentru a recupera adevărul undeva la mijloc, da, merită să îl urmăm pe Gibson în întreprinderea lui, cu filtrele de rigoare.

Da, violența este multă, nu neapărat gratuită. Una este multa violență a detaliului, alta este detaliul violent. O călătorie printr-o galerie de picturi devenite clasice de acum, o călătorie fascinantă pînă la realizarea culorilor apropiate de ale tablourilor lui Caravaggio. Trebuie ținut seama de faptul că detaliul imobil este diferit în felul în care acționează față de detaliul mișcător. Imaginile mobile ne rămîn în minte mai adânc decît un tablou dintr-o expoziție.

Un mesaj prea puternic, dat la un sonor prea mare, poate face un imens deserviciu. Pentru că, la fel ca orice drog,

crează dependență și obligă la doze din ce în ce mai mari. După cum se poate observa, fiecare film despre Cristos a fost progresiv în violență. De ce? Pentru că trăim într-o generație care devine din ce în ce mai insensibilă la suferință, violență și duritate. O bătrânică din generația dinaintea noastră face infarct. Generația mea lăcrimează. Soția mea nu poate dormi noaptea după film, însă copiilor din clasa fiicei mele filmul nu le creează nici un fel de deranj emoțional. S-au învățat. Filmul este, din punctul de vedere al limbajului, un compromis față de limba pe care a învățat-o generația care ne urmează. Da, trăim într-o lume de iad, între 11 septembrie-New York și 11 martie-Madrid, între știri cu violuri și răpiri, terorism și mult sânge, în fața unor ecrane de pe care vom culege imagini cu bombe la știri, apoi cu plamîni aruncați în aer de grenadele din filmul care urmează la ora 20. Da, în lumea noastră există desene animate în care se strigă și totul este exagerat, ca în *Cow and chicken*. N-avem însă voie să intrăm în concurență nici cu știrile, nici cu desenele animate.

Evanghelia nu răspunde cu același limbaj. Biserica este diferită atât în mesaj, cât și în modul de încriptare a acestuia. Problema este că ne tăbăcim generație după generație la violență. Ce va urma? Ce fel de imagini va trebui să prezinte filmul care îi va urma celui lui Mel Gibson ca să le stoarcă generațiilor viitoare sentimente. Standardul a fost deja ridicat prea sus...

Ce va urma? Probabil următorul pas în trăirea pasiunilor lui Cristos va fi spectacolul virtual. Vom purta căști și mănuși speciale. Vom avea cipuri conectate cu creierul, pentru a simți mirosul sîngelui. Cu mănușile vom putea pipăi rănilor Domnului. În căști vom auzi toate vocile din scena pe care o vom viziona prin ochelarii speciali care ne vor oferi o vibrantă imagine tridimensională. Spectacolul viitorului ne va include în spectacol. Marginea neagră a ecranului va dispărea. Vom face parte din scenetă și din tablou. Ne va trebui o doză de

virtualitate și imagerie tot mai puternică pentru a suplini o imaginație tot mai săracă și pentru a „răni” inimi din ce în ce mai împietrite față de durere. Așa cum chipul lui Cristos se formează individual în noi, scenele răstignirii se formează în imaginația noastră în mod individual, ca toate celelalte imagini din Evanghelie. Duhul Sfânt lucrează în noi fiecare dintre scenele vieții lui Cristos, folosind ca suport textul biblic.

Artistul este o călăuză în această lume a imaginației. Michelangelo are, cu siguranță, dreptul să ne prezinte coborârea lui Cristos de pe cruce, *Pietas*. Fiecare are dreptul de a-și prezenta propria viziune asupra crucii, dar trebuie să strigăm profetic împotriva depășirii limitei, împotriva invadării sufletului care poate avea rezultatele pe care le urmărim pe scurtă durată, poate lăsa audiența unei săli de cinematograf mută, dar care, pe lungă durată, ne va provoca la creșterea dozelor pentru că efectul va dura tot mai puțin. Vom risca să ne îndepărtăm de adevărații căutători ai împărăției prin așezarea noastră la un fast-food cultural, la un sandwich de diverse lecturi, cu o feliuță de cultură biblică.

Să vezi, să-ți imaginezi și să nu crezi!

Să vezi și să nu crezi? Da, de ce nu? Să vezi, să te hrănești cu imagini și să nu se întâmple nimic. Poți să vezi, să îți imaginezi și tot necredincios să pleci din sala de cinematograf. La câte filme, despre care știam că nu reflectă realitatea, nu am plîns, nu ne-am zguduit? Cei care caută cu adevărat și care nu vor avea liniște nici după vizionarea filmului vor căuta acolo unde trebuie, în Scripturi. Cei care vor descoperi că mecanismul evanghelizării invazive nu reușește să planteze sămînța prea adînc vor recurge din nou la calea veche, propovăduirea cu gura, relația personală cu necredinciosul, nu „vorbirea” cuvintelor din Evanghelie, ci „trăirea” Evangheliei.

Misiunea, propovăduirea, vestirea Cuvântului prin viu grai, de către oameni vii către oameni, vor funcționa în continuare. Vizualul și imageria nu vor înlocui cuvântul învățării și propovăduirea cu gura în convingerea păcătosului. Să nu demontăm mecanismul pe care l-a inventat Cristos. Voi investi în continuare toate energiile mele pentru a educa predicatori și misionari. Dacă vreodată vreun film sau vreo scenetă va fi mai puternică decât mărturia cu viața și cu gura, atunci va trebui să creăm școli de regizori și scenariști pentru a răspîndi mai eficient Evanghelia. Pînă acum însă, lucrurile stau în așa fel încît întoarcerea la metodele vechi se dovedește a fi o cale mai înțeleaptă și mai dreaptă.

Trăim primejdia de a ne face cultura din filme, fie că este vorba de Tolstoy sau de Dostoievski. Suntem o generație care preferă filmul în loc de carte, imaginea în loc de cuvînt. La capătul acestui drum se află superficialitatea în care trebuie să lovească tot mai tare și mai dur următorul film despre Cristos, care va trebui să fie cu mult mai bun decât acesta, cu tot ce înțelegem acum prin BUN, adică mai detaliat, mai descriptiv.

Am văzut un film periculos de bun, un film care poate înlocui realitatea unei generații dependentă de lumea virtuală. Este bun pentru că este o operă de artă cu adevărat bine realizată, dar este periculos pentru că, fiind atît de bine realizată, anulează distanțele dintre privitor și imaginea realității pe care vrea să o imagineze. Un film bun, care te poate lăsa tăcut, dar nu *mai* bun. Mai bun te poate face doar Cristosul tău personal.

Rămîne totuși întrebarea: Pentru CE și pentru CINE suferă Isus toate acestea? Explicația se găsește în scripturi. De aceea Ioan 3:16 este versetul preferat al evanghelicilor, pentru că acolo accentul nu este asupra suferinței, ci asupra sensului suferințelor și morții. Povestea lui Cristos nu trebuie să fie povestea răstignirii Lui, ci a suferinței și învierii Lui, a ucenicirii și a despărțirii de ucenici, a rămînerii ucenicilor în El

și a Lui în ucenici. Aceasta trebuie să fie povestea salvării Lumii!

Să crezi și să nu vezi!

Toma a văzut și a crezut. Petru a văzut, a crezut și nu a înțeles, n-a priceput. Cristos îi ferește pe cei care nu vor vedea, dar vor crede. Prin credința care se articulează lăuntric, sau prin vedere? Aceasta este întrebarea! Vom accepta imaginile vândute pe piața de imagini cu *cristoși* sau vom lăsa Duhul Sfânt să lucreze în noi Chipul Său, protejându-L ca într-o Sfântă a Sfințelor, ca pe un chivot de preț. Voi arăta imaginea Sa doar atunci când El trebuie să preoțască pe cineva, să Îl arăt cuiva. Dacă privești filmul cu ochii credinței? Dar dacă îl privești ca necredincios?

Rămân întrebările: Care este cel mai important lucru pe care l-a făcut Cristos pentru noi? Care este cel mai important mesaj al lui Cristos? – întrebări deschise, la care doar Biblia, interpretată de credincios, poate răspunde.

Să nu-l lăsăm pe cel rău să ne demonteze mecanismul prin care cei care nu îl cheamă pe Domnul îl vor cunoaște, înlocuindu-ne încet-încet câte o piesă. Dacă propovăduirea cu gura devine mai puternică după aceasta, să mergem la film, să îl folosim. Dar dacă ne imaginăm că filmul lui Gibson sau oricare altul va fi capul de berbec care va face lucrarea în locul nostru, atunci mai bine să milităm împotriva imaginii.

Da, „Patimile” sunt un instrument excelent pentru evanghelizare, dar un instrument extrem de ascuțit, care nu trebuie lăsat la îndemâna copiilor. Nu cred că este o problemă pentru copiii la vîrstă, ci pentru copiii la minte. al căror chip al lui Cristos nu s-a desăvîrșit înlăuntru lor. Pînă atunci, mai fericiți vor fi cei care nu au văzut (chipul, cuiul, filmul, de ce nu?) și au crezut!

Să vezi, să-ți semnifici și să crezi!

Acum, la aproape de doi ani după ce l-am văzut pe Jim închipuindu-L pe Isus, s-a întâmplat să îl vedem pe Aslan întruchipându-L.

Între timp s-a mai întâmplat ceva. A venit Crăciunul acestui an, cu puțin înainte de lansarea *Cronicilor din Narnia*. Am gândit la semne și, gândind la acestea, am priceput pentru prima dată că un semn poate fi nu numai foarte agresiv, ci și dulce-întristător. Semnul este ceva care stă în locul a ceva, după definiția lui Umberto Eco, dar depinde cum stă sau, mai bine spus, cât de departe stă. Semnul trebuie să stea la acea depărtare optimă de obiectul semnificat, pentru a-i da voie acestuia să respire și pentru ca semnul însuși să poată fi legitimat. Semnul prea apropiat de semnificat poate sufoca semnificatul.

Un simbol preia ceva din realitatea pe care o simbolizează. Semnul trimite doar spre acea realitate care nu se mai vede. Semnul nu trebuie să stea prea mult și prea aproape, nici în preajma noastră, pentru că atunci nu își mai îndeplinește rolul, nici în preajma semnificatului. Un triunghi verde poate trimite spre un brad. Ce bine că se păstrează distanța!

Dar o păpușă pusă într-o iesle? O păpușă cu o gaură în spate și cu vopseaua de pe sprâncene ștersă? Îl poate ea semnifica pe Pruncul, cel care este Minunat-Sfetnic, Dumnezeu tare, Părintele veșnicilor, Domnul păcii? Păpușa aceea nefericită este mult prea aproape de un copil care, la rîndul lui, este mult prea aproape de un Prunc care nu este prunc ca oricare altul, ci este Părintele Veșnicilor.

Acest semn prea apropiat creează depresie, la fel ca Jim Caviezel și Robert Powell, nefericite chipuri șterse care sunt

prea aproape de om firesc dorind să trimită spre Omul-Dumnezeu și Dumnezeu-Om.

Îndată ce privim icoanele care se ambiționează să cuprindă necuprinsul, această distanță necesară, dacă este încălcată, devine sursa depresiilor noastre. Pentru că ne uităm la o păpușă care are o gaură în spate și sprâncene șterse ne întristăm, pentru că este prea evident, prea deschis, prea *în* față și prea *pe* față. Noi protestanții, dacă păstrăm crucea liberă de trup, de ce nu am cultiva și ieslea liberă de păpușă? Pentru că Isus-ul nostru este în ceruri, Pruncul este Fiu, Cel născut este dat, proslăvit și înălțat.

Vinul și pîinea sunt la distanța optimă între simbolizat și vizibil. De ce nu luăm Cina Domnului cu suc de roșii și cu carne? Vinul este roșu, dar nu-i sînge, Pîinea este frîntă, dar nu-i carne. De ce Cristosul nostru frînt în carne nu ne-a apropiat semnele mai mult spre carnea și sîngele său, spre ceea ce este mai asemănător în consistență și curgere? Pentru că ne trebuie distanță față de semne și distanță între semne și semnificate, pentru că ne trebuie distanță față de simboluri și distanță între simboluri și simbolizabil. Își îndeplinesc rolul semnele care se îndepărtează și care te țin la distanța de la care te poți închina.

Imaginația trebuie forțată, pentru ca închipuirea să fie domesticită. Semnele noastre sunt perisabile și înlocuibile, mai ales acelea care trimit la cele netrecătoare și care au locul din mijloc. Semnele vizibile trebuie să se vadă foarte puțin pentru a se autodistrage, pentru a lăsa locul nevăzutului din viața noastră. Simbolul este consacrabil, semnul dedicabil. Omul este pus de-o parte, deci sfințit. Aceste puneri „de-o parte” reprezintă și puneri „la o parte”, adică la o depărtare de ceea ce poate contamina; „din-afară”-ul este ținut la distanță de lăuntrul tău.

Lipsa de asemănare și prea-asemănarea sunt acele două laturi care ne conduc fie spre nostalgia și tînjirea dată de

depărtarea realităților în-semnate, fie spre falsa bucurie a unei apropieri desacralizante.

Să te minunezi și să crezi!

Semnele au fost asociate în Sfintele Scripturi cu minunile. Sunt și altfel de semne. Semne și minuni sunt faptele care trimit spre ACELA care făptuiește. Dar și semnele și minunile, care lipsesc din filmul lui Gibson, au două tășuri pe care imageria lumii de azi le-a dat uitării. Din această cauză sunt foarte greu de identificat și de recunoscut de către cei mulți, de către cei de pe calea largă care au nevoie de circ, de fapte, de bici, de carne, de sunet și de lumină. Imaginea ne prezintă ceea ce este pămîntesc, firesc: mișcarea, adică slova, nu spiritul. Cristos a venit către lume făcînd semne și minuni și fiecare dintre aceste semne, ca și SEMNIFICANTUL, are două laturi, două fețe: una orientată către noi, față comună, și alta către eternitate.

Ce este spectaculos în „veți găsi un prunc înfășat”? Este un semn pe care îl poți rata. Un prunc înfășat este întotdeauna o față asemănătoare altora. Toți pruncii înfășați seamănă unul cu altul. Desigur, vorbesc doar din postura bărbatului care deosebește cu greu aceste lucruri. Dar „un prunc înfășat într-o iesle” nu poate fi un semn ratat pentru niște păstori a căror specialitate este ieslea și staulul. Bărbaților le-a fost dat să caute prunc înfășat, dar tocmai păstorilor le-a fost dat să găsească prunc în iesle, lor care nu puteau confunda ieslea cu palatul.

Dumnezeul nostru este un Dumnezeu al paradoxurilor, este un Dumnezeu al ocolișurilor, al lucrurilor ascunse, al evidențelor batjocorite de o înțelepciune care pare prostie și de o nebunie care este lumină. Dumnezeu este mult prea descriptiv cu filozofii și tainic cu cei simpli. Înțelepților le-a

dat „mură-n gură”: „iată că steaua pe care o văzuseră în Răsărit mergea înaintea lor, pînă ce a venit și s-a oprit deasupra locului unde era Pruncul". Dumnezeu îi duce de guler, pînă ajung unde trebuie, pe cei care se ocupau cu observarea și care aveau vederea ascuțită. Pe aceia îi călăuzește ca pe niște orbi. Pe ignoranții păstori îi pune să descâlcească itele unui joc detectivistic cu indicii ușor de încurcat. Ciobanilor care moțăie în vîrf de băț, aparent leneși la gîndire, le dă să rezolve o enigmă complexă. Așa se poartă Dumnezeu cu noi. Magilor le vorbește în același fel în care îi vorbește lui Nicodim, clar și pe înțeles: "Isus I-a răspuns: „Tu ești învățătorul lui Israel, și nu pricepi aceste lucruri?" Samaritencei îi vorbește despre adîncimi teologale, așa cum păstorilor le-au apărut o oaste de îngeri care le-au dat vestea nașterii. În privința magilor nu ai nici o emoție că nu vor ajunge. Ei văd Steaua. Cu ciobanii el altfel. Pe păstori îi solicită Dumnezeu cel mai tare, dar le și face cea mai mare descoperire. Văd și aud cîntarea îngerilor, cîntare pe care nici măcar Iosif și Maria nu au auzit-o și văzut-o, doar au auzit despre ea.

Aici este important să înțelegem lecția pe care Dumnezeu vrea să ne-o dea despre vizual și auditiv. Cînd nu ai spiritul ascuțit pentru vorbire și proclamare, Dumnezeu folosește imaginea. Cînd îți arată Steaua, ca la Magi, și Șarpele din pustie ca lui Nicodim, Dumnezeu te mustră părintește. Cînd se ascunde și îți vorbește cu două înțelesuri, este Dumnezeul Dragostei care se destăinuie în același fel de joc de-a v-ați ascunselea, ca în Cîntarea cîntărilor. Semnele și minunile au fost înlocuite de vizual și de auditiv. Semnele și minunile au fost o lecție pentru un neam care nu L-a primit.

Cum facem totuși să păstrăm echilibrul dintre vizibil și invizibil? Cum așezăm metafora față de metafizică? Lui Dumnezeu trebuie să îi lăsăm o parte ascunsă. Pe Fiul lui Dumnezeu trebuie să îl păstrăm la distanță de ecranele noastre, dar aproape de inimile noastre.

Născutul este dat de Tatăl (un născut este un semn), dar minunea stă în faptul că Născutul este **dat** de Tatăl.

Pruncul este Fiul (un prunc este un semn), dar minunea stă în faptul că **Pruncul** este Fiul.

Evreul răstignit este Dumnezeu tare (răstignitul este un semn, șarpele ridicat în pustie, vezi Ioan cap. 3). Minunea este ca El e Dumnezeu adevărat care suferă pentru noi.

Cel înviat este Părintele Veșniciilor (înviatul a purtat semnele trecerii lui prin lume, semnele cuielor). Minunat este că este Veșnic cu semne în mâini.

Mesia Aducătorul Păcii este Însuși Domnul Păcii (pacea este semnul trecerii lui prin Lume). Minunat este El va aduce pacea revenirii Lui, o pace fără sfârșit.

Acestea sunt semne și minuni! Dumnezeu meu este un Dumnezeu Minunat, de aceea voi alege cu foarte mare grijă metaforele, semnele și întruchipările Sale. Voi refuza însă imaginile Sale și sper că atunci când mă va apuca neliniștea și curiozitatea, mă va proteja cu palma Sa în crăpătura Stîncii.

Pînă ATUNCI, Îl vedem pe dinapoi ACUM, ca într-o oglindă, în chip întunecos. Va veni vremea să Îl vedem față în Față, în Ziua SA. Pînă atunci, să îi ascundem bine *fețele*, ca să poată căpăta Chip în Noi.

Epilog temporar

Încă nu am văzut filmul *Cronicile din Narnia*, dar abia aștept să văd un SEMN care împlinește condițiile de îndepărtare și de apropiere față de Leul din seminția lui David. Un leu este destul de departe de Cristos în-chipuit de vreun actor. Va funcționa oare sau va fi o altă trestie care ne va străpunge mâinile?

În seara aceasta, fiul meu Naum, care are sarcina de a citi „Leul, Vrăjitoarea și Șifonierul” înainte de a vedea filmul, fără să știe care este sfârșitul poveștii, a început să plîngă cu sughituri cînd a aflat că Leul a fost sacrificat. A început să plîngă ca Aslan să învie.

Cînd va CITI pînă la capăt, va descoperi finalul, înainte de a VEDEA sfârșitul.

Cu drag, pentru toți aceia care, citind și proclamînd,
Îl veți iubi mai mult, nevăzîndu-L
pe Cel pe care orice ochi îl va vedea.